

RAPORT DE MONITORIZARE

*Implementarea Ordinului Ministerului
Educației și Cercetării Nr. 1430 din
25.09.2018 cu privire la aprobarea
Reperelor metodologice privind
educația incluzivă în învățământul
profesional tehnic*

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development and Cooperation SDC
Agenția Elvejiană pentru Dezvoltare și Cooperare
Швейцарское управление по развитию и сотрудничеству

Sweden
Sverige

RAPORT DE MONITORIZARE

Implementarea Ordinului Ministerului Educației și Cercetării Nr. 1430 din 25.09.2018 cu privire la aprobarea Reperelor metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic, modificat prin Ordinul nr.1486 din 13.11.2019

CUPRINS

<i>Acronime</i>	3
<i>Lista tabelelor și figurilor:</i>	4
<i>Introducere</i>	5
1. Cadrul metodologic privind monitorizarea implementării ordinului MECC Nr. 1430/2018 cu privire la aprobarea Reperelor metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic, cu modificările și completările ulterioare	6
1.1 Context.....	6
1.2 Scopul și obiectivele monitorizării	7
1.3 Grupul-țintă.....	7
1.4 Etapele procesului de monitorizare	7
1.5 Metode și tehnici aplicate în procesul de monitorizare	8
2. CADRUL DE ANALIZĂ A GRADULUI DE IMPLEMENTARE A ACȚIUNILOR MONITORIZATE	10
2.1 Incluziunea educațională a tinerilor cu dizabilități în învățământul profesional tehnic	10
2.2 Analiza situației privind asigurarea accesului tinerilor cu dizabilități în învățământul profesional tehnic.....	14
2.3 Organizarea procesului educațional în instituția de ÎPT din perspectiva educației incluzive .	16
2.4 Tranziția la piața muncii a elevilor cu CES	21
<i>Concluzii</i>	23
<i>Recomandări</i>	25
<i>Bibliografie</i>	27
<i>Anexe</i>	28

Acronime

AOPD - Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități din Republica Moldova

MECC – Ministerul Educației, Culturii și Cercetării

ATO FM – Agenția Teritorială Ocuparea Forței de Muncă

SAP – Serviciul de Asistență Psihopedagogică

ÎPT – Învățământul Profesional Tehnic

CAG – Colegiul Agroindustrial Rîșcani

ȘPB – Școala Profesională Nr. 5 Bălți

ȘPR – Școala Profesională Rîșcani

CES - Cerințe educaționale speciale

CM – Curriculum modificat

PEI – Plan Educațional Individualizat

II – Interviu individualizat

FG – Focus Grup

Lista tabelelor și figurilor:

Tabelul 1. Metode și tehnici aplicate în procesul monitorizării

Tabelul 2. Numărul elevilor înmatriculați în instituțiile monitorizate

Tabelul 3. Numărul elevilor cu CES încadrați în instituțiile de învățământ profesional tehnic

Tabelul 4. Personal de suport în corespundere cu schema de încadrare a personalului

Figura 1. Numărul de elevi cu CES înmatriculați în ÎIPT, în dependență de tipul de CES

Figura 2. Ponderea elevilor cu CES înmatriculați în ÎPT evaluați de către SAP

Introducere

În perioada martie – decembrie 2022, Asociația Obștească „Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități din Republica Moldova” (în continuare – AOPD) implementează proiectul „Parteneriate locale și implicare națională pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități” cu suportul Fundației Est-Europene, din resursele acordate de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC) și Suedia.

Scopul proiectului rezidă în sporirea incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități prin îmbunătățirea mecanismelor de implementare a politicilor de incluziune și a cadrului normativ.

Pentru realizarea scopului trasat AOPD în parteneriat cu Asociația părinților persoanelor cu dizabilități „Eternitate” (în continuare - AOPPD „Eternitate”) Fălești realizează monitorizarea implementării Ordinului MECC Nr.1430 din 25.09.2018 cu privire la aprobarea Reperelor metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic, cu modificări ulterioare aprobate prin Ordinul MECC nr.1486 din 13 noiembrie 2019¹.

AOPPD „Eternitate” are sediul în s. Obreja Veche, raionul Fălești, a fost înființată cu susținerea Keystone Moldova și activează din anul 2016. AOPPD „Eternitate” a fost înființată de un grup de șase membri fondatori, care au în familie persoane cu dizabilități, cu scopul de a schimba atitudinea societății față de persoanele cu dizabilități și de a contribui la incluziunea socială a acestora, sensibilizarea societății și autorităților cu privire la problemele persoanelor cu dizabilități. Arealul geografic de activitate a organizației este raionul Fălești. Misiunea organizației rezidă în informarea și capacitatea persoanelor cu dizabilități și familiile acestora, sensibilizarea comunității asupra problemelor și necesităților persoanelor cu dizabilități; oferirea suportului și expertizei autorităților publice în luarea deciziilor care vizează calitatea vieții persoanelor cu dizabilități prin metode specifice de advocacy. Grupurile-țintă sunt: copiii cu cerințe educaționale speciale (în continuare – CES), cu vârsta de până la 18 ani, din raul Fălești, precum și părinții și familiile acestora; tinerii cu dizabilități cu vârsta de până la 35 ani.

Prezentul raport reflectă analiza gradului de implementare a Reperelor metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic, precum și dificultățile care împiedică implementarea acestora. Totodată, prezentul raport redă analiza situației privind accesul tinerilor cu CES, inclusiv cu dizabilități la învățământul profesional tehnic (ÎPT).

---

¹ Ordinul MECC Nr.1430 din 25.09.2018 cu privire la aprobarea Reperelor metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic, cu modificări ulterioare aprobate prin Ordinul MECC nr.1486 din 13 noiembrie 2019. Disponibil la: https://mecc.gov.md/sites/default/files/reperele_pentru_site.pdf

1. Cadrul metodologic privind monitorizarea implementării ordinului MECC Nr. 1430/2018 cu privire la aprobarea Reperelor metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic, cu modificările și completările ulterioare

1.1 Context

Reperete metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic (în continuare - ÎPT) stabilesc modalitatea de organizare și funcționare a instituțiilor de ÎPT din perspectiva asigurării accesului și incluziunii educaționale efective a persoanelor cu cerințe educaționale speciale (în continuare - CES). Documentul pune accent pe dezvoltarea și promovarea educației incluzive în ÎPT și se bazează pe următoarele principii:

- 1) asigurarea drepturilor egale în domeniul educației și egalizarea șanselor;
- 2) nondiscriminarea, toleranța și valorificarea tuturor diferențelor;
- 3) abordarea individualizată și valorificarea potențialului fiecărei persoane;
- 4) protecția necondiționată a persoanelor cu CES contra oricăror forme de abuz, violență, neglijare;
- 5) flexibilitatea în activitatea didactică;
- 6) confidențialitatea;
- 7) abordarea intersectorială și multidisciplinară;
- 8) cooperarea și parteneriatul socio-educational și cu mediul de afaceri.

În Republica Moldova pilotarea educației incluzive în învățământul profesional tehnic s-a realizat în perioada octombrie 2018 – iunie 2020, având la bază Reperete metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic aprobate de MECC. Această metodologie a fost pilotată în 9 instituții de ÎPT.

Conform datelor MECC, în anul de studii 2018-2019 au fost înregistrați 845 elevi cu CES (441 băieți, 336 fete), în anul de studii 2019-2020 - 535 elevi cu CES (304 băieți, 231 fete), în anul de studii 2020- 2021 au fost înregistrați 559 elevi cu CES (313 băieți, 246 fete), iar în anul de studii 2021-2022 sunt înregistrați 819 elevi cu CES (417 băieți, 402 fete)². Astfel, constatăm că numărul elevilor cu CES a scăzut semnificativ în anul de studii 2019-2020 (cu cca 37%) și respectiv 2020-2021 (cu 34%), iar în anul de studii 2021 - 2022 a înregistrat o creștere cu cca 32% în raport cu anul de studii precedent. Republica Moldova este parte a numeroaselor tratate internaționale cu privire la drepturile omului, astfel, s-a angajat să întreprindă măsuri în asigurarea tuturor drepturilor, inclusiv dreptul la educație de calitate. Cu toate că Republica Moldova a realizat anumite progrese în domeniul educației incluzive la nivel de învățământ general, asigurarea incluziunii în învățământul profesional tehnic a elevilor cu CES, inclusiv cu dizabilități rămâne a fi o provocare. Acest fapt se atestă și în *Studiul sociologic „Incluziunea copiilor cu Cerințe Educaționale Speciale și din familiile defavorizate în sistemul de învățământ profesional tehnic” (2018)*³. Odată cu pilotarea metodologiei privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic până în prezent nu au fost realizate studii care ar reflecta în ce măsură conținutul și

² ÎMPREUNĂ I implementarea educației incluzive în instituțiile de învățământ profesional tehnic. Ghid metodologic pentru instituțiile de învățământ profesional tehnic. https://mecc.gov.md/sites/default/files/impreuna_i_0.pdf

³ https://mecc.gov.md/sites/default/files/studiu_sociologic_final.pdf

implementarea metodologiei răspund necesităților elevilor cu CES. Această evaluare reflectă situația actuală privind incluziunea elevilor cu CES, inclusiv cu dizabilități în învățământul profesional tehnic.

1.2 Scopul și obiectivele monitorizării

Scopul studiului rezidă în monitorizarea gradului de implementare a Ordinului MECC Nr. 1430 din 25.09.2018 cu privire la aprobarea Reperelor metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic, cu modificări ulterioare aprobate prin Ordinul MECC Nr.1486 din 13 noiembrie 2019.

Obiectivele studiului:

- 1) Analiza situației privind accesul tinerilor cu CES, inclusiv cu dizabilități la învățământul profesional tehnic (ÎPT);
- 2) Monitorizarea procesului de incluziune a elevilor cu CES, inclusiv cu dizabilități în 3 instituții de învățământ profesional tehnic din regiunea de nord a țării.

1.3 Grupul-țintă

Studiul vizează trei instituții incluse în lista instituțiilor de învățământ profesional tehnic, care au pilotat implementarea Reperelor metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic, după cum urmează:

- 1) Colegiul Agroindustrial or. Rîșcani;
- 2) Școala Profesională or. Rîșcani;
- 3) Școala Profesională nr. 5, mun. Bălți.

Grupurile-țintă includ: cadre didactice, maiștri din cadrul instituțiilor de ÎPT sus menționate, elevi cu CES, inclusiv cu dizabilități încadrați în instituțiile vizate, părinți ai elevilor cu CES, inclusiv cu dizabilități, reprezentanți ai ATOFM din r-nul Rîșcani și mun. Bălți.

1.4 Etapele procesului de monitorizare

Procesul de monitorizare a implementării Reperelor metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic este constituit din următoarele etape:

1. Elaborarea planului de monitorizare;
2. Analiza politicilor, cadrului legal, normativ și a studiilor din domeniu existente;
3. Elaborarea și validarea metodologiei de monitorizare, inclusiv pilotarea instrumentelor de colectare a datelor (fișă de colectare de date, ghiduri de interviu și focus grup cu actorii cheie și grupurile țintă);
4. Realizarea cercetării în teren (august – septembrie 2022);
5. Analiza datelor și elaborarea raportului de monitorizare;
6. Prezentarea rezultatelor monitorizării în cadrul unui eveniment public.

Metodologia și raportul de monitorizare au fost elaborate cu suportul mentorului din cadrul AOPD. Asociația părinților persoanelor cu dizabilități „Eternitate” a participat la 8 ședințe de

mentorat, în cadrul cărora a beneficiat de suport metodologic și ghidare privind realizarea raportului de monitorizare.

1.5 Metode și tehnici aplicate în procesul de monitorizare

Principalele tehnici și metode utilizate în cadrul monitorizării sunt:

1. **Analiza documentară** – au fost analizate Reperetele metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic din perspectiva asigurării incluziunii educaționale a elevilor cu CES, inclusiv cu dizabilități; Ghidul metodologic pentru instituțiile de învățământ profesional tehnic „ÎMPREUNĂ I implementarea educației incluzive în instituțiile de învățământ profesional tehnic” și Studiul Sociologic „Incluziunea copiilor cu cerințe educaționale speciale și din familiile defavorizate în sistemul de învățământ profesional tehnic” (2018);
2. **Fișa de colectare a datelor** (Anexa 1) – acest instrument include indicatori cantitativi cu privire la numărul de elevi cu CES încadrați în ÎPT în perioada anilor 2019 – 2022, numărul elevilor cu CES evaluați de SAP (în baza fișei de evaluare psihopedagogică și orientare școlară/profesională emisă de SAP), numărul serviciilor/personalului de suport etc.;
3. **Focus grupuri cu cadrele didactice din instituțiile de ÎPT** (Anexa 2) - a fost realizat în baza unui ghid de interviu semistrukturat care reflectă opiniile cadrelor didactice cu privire la gradul de corespundere a materialelor didactice, aplicate în procesul de incluziune educațională a persoanelor cu CES în instituția de ÎPT, aplicarea principiilor diferențierii și individualizării învățării, asigurarea flexibilității în procesul educațional.
4. **Interviuri individuale semistrukturate cu elevii cu CES și cu părinții acestora** (Anexele 3 și 4) – în cadrul interviurilor s-a pus accentul pe gradul de satisfacere a cerințelor educaționale speciale ale elevilor cu CES; gradul de implicare a elevilor cu CES și, după caz, a părinților în procesul de consultare a PEI;
5. **Interviuri individuale semistrukturate cu reprezentanții AOFM** (Anexa 5) – orientate spre analiza parteneriatelor dezvoltate dintre instituțiile de ÎPT și AOFM, potențialii angajatori; numărul persoanelor (elevi cu CES absolvenți) angajați în baza acordurilor de colaborare încheiate între instituțiile de ÎPT și ATOFM, potențialii angajatori;
6. **Chestionarul de evaluare a accesibilității (Anexa 6)** - instrumentul a fost aplicat de către evaluator și prevede colectarea unor date/ măsurări concrete în rezultatul cărora pot fi atribuite una din cele trei categorii: instituție accesibilă, parțial accesibilă, neaccesibilă.
7. **Studiul de caz** – a fost elaborat în baza interviului cu o elevă cu CES și părintele acesteia.

Tabelul 1. Metode și tehnici aplicate în procesul monitorizării

Nr.	Denumirea instituției	Grupul-țintă/număr interviuri	Metode și tehnici aplicate
1.	Colegiul Agroindustrial din Rîșcani	Cadre didactice (1DFG/15); Psihopedagog (1); Elev cu CES / dizabilități (2); Părinte (1); Reprezentant ATOFM (1).	Fișa de colectare a datelor; Discuție de tip focus grup; Interviu individual semistrukturat; Chestionar de evaluare a accesibilității.

2.	Școala Profesională or. Rîșcani	Director (1); Cadre didactice (1DFG/13); Maistru (1); Elev cu CES / dizabilități (1); Părinte (1).	Fișa de colectare a datelor; Discuție de tip focus grup; Interviu individual semistrukturat; Chestionar de evaluare a accesibilității.
3.	Școala Profesională nr. 5 Bălți din mun. Bălți	Cadre didactice (1DFG/12); Psihopedagog (1); Elev cu CES / dizabilități (1); Părinte (1); Reprezentant ATOFM (1).	Fișa de colectare a datelor; Discuție de tip focus grup; Interviu individual semistrukturat; Chestionar de evaluare a accesibilității.

2. CADRUL DE ANALIZĂ A GRADULUI DE IMPLEMENTARE A ACȚIUNILOR MONITORIZATE

2.1 Incluziunea educațională a tinerilor cu dizabilități în învățământul profesional tehnic

Implementarea educației incluzive în învățământul profesional tehnic are scopul de a oferi șanse egale fiecărui elev, astfel încât acesta să dobândească o calificare și să-și continue educația pe tot parcursul vieții, să contribuie la incluziunea socio-profesională, la dezvoltarea personală, cât și a comunității.

În urma interviurilor realizate cu cadrele didactice din cele trei instituții, persoanele intervievate au menționat că încadrarea elevilor cu CES, inclusiv cu dizabilități a fost începută mult mai devreme. Pilotarea Reperelor metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic a demarat în 2018 cu suportul acordat de KulturKontakt.

În cadrul monitorizării gradului de implementare a Ordinului MECC Nr. 1430 din 25.09.2018 cu privire la aprobarea Reperelor metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic, cu modificările și completările ulterioare a fost aplicată fișa de colectare a datelor, care a fost completată de fiecare instituție din grupul-țintă.

În rezultatul analizei fișelor de colectare a datelor s-a constatat că în perioada 2019 – 2022 cei mai mulți elevi au fost admiși în cadrul Școlii Profesionale Nr. 5 din Bălți (total – 970 elevi), urmată de Școala Profesională or. Rîșcani (541 elevi) și Colegiul Agroindustrial or. Rîșcani (518 elevi) – a se vedea Tabelul 2.

Tabelul 2. Numărul elevilor înmatriculați în instituțiile monitorizate

Denumirea instituției	Anii de studii/număr de elevi înmatriculați				Total
	2019 – 2020	2020 – 2021	2021 – 2022	2022 – 2023	
Colegiul Agroindustrial or. Rîșcani	141	140	125	112	518
Școala Profesională or. Rîșcani	121	118	162	140	541
Școala Profesională nr. 5, mun. Bălți	257	248	245	220	970
Total	519	506	532	472	2030

Totodată, din tabelul 3 putem observa că din numărul total de elevi înmatriculați în perioada 2019 – 2022 doar 182 sunt elevi cu CES, inclusiv cu dizabilități, ceea ce reprezintă cca 8% din numărul total de elevi. Un număr mai mare de elevi cu CES, inclusiv cu dizabilități au fost înmatriculați în anul de studii 2022 – 2023 în Școala Profesională nr. 5, mun. Bălți (19 elevi), urmează Colegiul Agroindustrial or. Rîșcani (12 elevi) și Școala Profesională or. Rîșcani (7 elevi).

Tabelul 3. Numărul elevilor cu CES încadrați în instituțiile de învățământ profesional tehnic

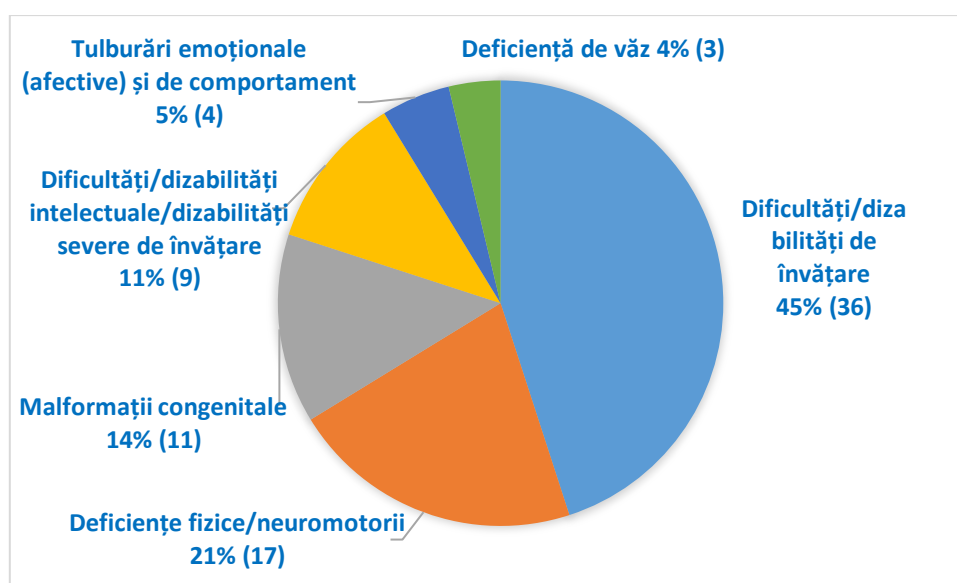
Denumirea instituției	Anul de studii/numărul de elevi cu CES înmatriculați				Total
	2019 – 2020	2020 – 2021	2021 – 2022	2022 – 2023	
Colegiul Agroindustrial or. Rîșcani	17	16	13	12	58
Școala Profesională or. Rîșcani	28	19	9	7	63
Școala Profesională nr. 5, mun. Bălți	15	12	15	19	61
Total	60	47	37	38	182

În ultimii doi ani de studii, se atestă o scădere a numărului de elevi cu CES. Unul dintre motive a fost situația pandemică creată de virusul COVID 19. Unii dintre părinții copiilor cu dizabilități au hotărât să amâne încadrarea copilului în ÎPT în perioada pandemică.

„După ce am terminat 9 clase am stat un an acasă, mama s-a temut de COVID”
47 II ȘPB ELEV

Datele colectate au scos în evidență că din numărul total de elevi cu CES înmatriculați, 80 (44 %) sunt elevi cu dizabilități. Din Figura 1 putem observa că ponderea elevilor cu dificultăți/dizabilități de învățare este cea mai înaltă – 36 (45%) elevi, urmează elevii cu deficiențe fizice/neuromotorii – 17 elevi (21%), iar 11 (14%) elevi care au un grad de dizabilitate stabilit în urma unor malformații congenitale, dificultăți/dizabilități intelectuale/dizabilități severe de învățare – 9 (11%) elevi, tulburări emoționale (afective) și de comportament – 4 (5%) elevi, deficiență de văz – 3 (4%) elevi și nici un elev cu deficiență de auz și tulburări (dezordini) de limbaj.

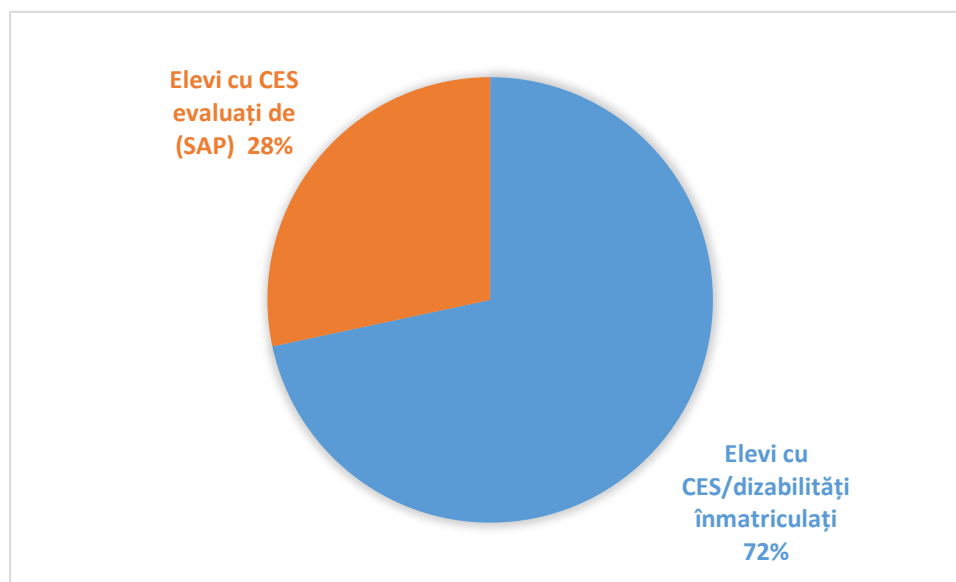
Figura 1. Numărul de elevi cu CES înmatriculați în ÎPT, în dependență de tipul de dizabilități

Un rol deosebit de important în asigurarea traseului educațional al copiilor cu CES, inclusiv cu dizabilități, din învățământul general în învățământul profesional tehnic îl dețin serviciile de

suport și ghidare în carieră. În rezultatul analizei datelor colectate s-a constatat că numărul de tineri cu CES evaluați de SAP în baza fișei de evaluare psihopedagogică și orientare școlară/profesională este de 72 de elevi din numărul total de elevi înmatriculați în Colegiul Agroindustrial or. Rîșcani și Școala Profesională or. Rîșcani. Doar în cazul elevilor cu CES, inclusiv cu dizabilități înmatriculați în Școala Profesională nr. 5, mun. Bălți dețin fișele de evaluare emise de SAP la înmatriculare – 56 elevi.

Figura 2. Ponderea elevilor cu CES înmatriculați în ÎPT evaluați de către SAP

Monitorizarea a scos în evidență comunicarea inefficientă dintre părinții copiilor cu dizabilități și SAP, lipsa suportului și informarea insuficientă a părinților și elevilor cu CES, inclusiv cu dizabilități cu privire la ghidarea și orientarea școlară și profesională. Studiul de caz de mai jos reflectă aceste constatări.

Studiu de caz

În 2022 Anișoara a absolvit clasa a IX-a în gimnaziul din localitate. Fiind un copil cu deficiențe fizice și deficiențe de învățare, tânăra a studiat în baza planului educațional individualizat. Visul Anișoarei era să își continue studiile. Cu toate că în școală au vorbit la lecțiile de dezvoltare personală despre ghidarea în carieră, Anișoara nu s-a decis ce profesie vrea să îmbrățișeze.

- Pentru mine este important să găsim o școală la care să pot să merg, care să mă primească, îi spunea Anișoara mamei.
- O să găsim, o încuraja mama.

În una din zile, cadrul didactic de sprijin s-a apropiat de mama Anișoarei și a întrebat-o unde planifică Anișoara să își continue studiile, pentru ca SAP-ul să emită fișa de evaluare. Mama Anișoarei a mers împreună cu ea la unul din colegiile din țară pentru a discuta cu administrația despre posibilitatea de a o încadra pe Anișoara la studii. Reprezentanții instituției au spus că dizabilitatea Anișoarei nu este un impediment pentru a depune dosarul în cadrul concursului de admitere și a încurajat-o pe Anișoara să aplice. Anișoara radia de bucurie, visul ei urma să se realizeze. La întoarcere, mama Anișoarei a informat cadrul didactic de sprijin despre intenția de a depune dosarul de admitere la Colegiul, la specialitatea biblioteconomie. Au urmat examenele de absolvire a cl. IX-a, pe care Anișoara le-a susținut cu succes.

SAP a emis fișa de evaluare în care a recomandat specialitatea de biblioteconomie ca fiind una dintre cele mai potrivite pentru Anișoara. A venit ziua multășteptată când Anișoara împreună cu mama au mers să depună dosarul. În scurt timp administrația instituției a anunțat-o pe mama Anișoarei că analizând dosarul s-a constatat că Anișoara nu poate fi admisă la studii, deoarece copiii care au studiat după un curriculum modificat nu pot să își facă studiile decât într-o școală profesională. Mama Anișoarei a început să plângă și se întreba cum să-i spună noutatea Anișoarei. Ajunsă acasă s-a așezat lângă Anișoara și i-a explicat cele întâmplate. Anișoara a început să plângă și o tot întreba pe mama:

- De ce mămică taman eu, de ce toți și tot se întoarce contra mea. Am crezut că am să învăț și eu ca sora mea.

Codul educației al Republicii Moldova, art. 60, alin (6) stabilește că formarea profesională a persoanelor cu cerințe educaționale speciale se efectuează, conform Nomenclatorului domeniilor de formare profesională și al meseriilor/profesiilor și Nomenclatorului domeniilor de formare profesională, al specialităților și calificărilor, în clasele de meserii din instituțiile de învățământ special și în cadrul învățământului profesional tehnic.

Conform studiului de caz relatat, s-a constatat că copiii cu CES care au finalizat studiile generale cu menținerea curriculum modificat nu pot fi încadrați la studii în cadrul colegiilor și a Centrelor de excelență conform prevederilor Regulamentului de organizare și desfășurare a admiterii la programele de formare profesională tehnică⁴. Acest fapt limitează accesul copiilor cu CES la studii.

În procesul de monitorizare au fost realizate 3 focus grupuri cu cadrele didactice din cele 3 instituții, la care au participat 41 cadre didactice. În cadrul focus grupurilor, cadrele didactice au constatat situații când părinții aflau că copiii lor au studiat după un PEI în școlile generale deja după admiterea acestora în ÎPT.

Totodată, a fost remarcată situația când părinții copiilor cu dizabilități au inițiat acțiuni de advocacy pentru incluziunea copiilor lor cu dizabilități în învățământul profesional tehnic. Astfel, în urma demersurilor înaintate către factorii de decizie la nivel național în Colegiul Agroindustrial or. Rîșcani au fost realizate acțiuni de a asigura incluziunea educațională a copiilor cu CES, inclusiv cu dizabilități. Acest lucru se întâmplă odată cu pilotarea reperelor metodologice. Ca urmare a discuțiilor cu elevii cu CES și cadrele didactice s-a constatat că monitorizarea făcută de părinți și factorii de decizie privind incluziunea copiilor cu CES în instituția dată a contribuit la asigurarea accesului și includerea copiilor cu CES în timp record.

„Am fost ajutat de o persoană care a vrut să rămână anonimă, am scris împreună un demers la minister. Toți s-au mobilizat și totul a fost făcut în câteva zile pentru că erau verificați. Și acest lucru a fost tare mediatizat.” 46_II_CAR_ELEV

În viziunea cadrelor didactice participante la discuțiile de tip focus grup, incluziunea elevilor cu dizabilități în învățământul profesional tehnic este binevenită atât pentru persoanele cu diferite

⁴ Ordinul MECC nr. 459 din 20.05.2022 cu privire la aprobarea Regulamentului de organizare și desfășurare a admiterii la programele de formare profesională tehnică. https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordinul_459_cu_anexe.pdf -

tipuri de dizabilități, deoarece oferă posibilități de dezvoltare, formare și angajare, cât și pentru societate, contribuind la dezvoltarea unei comunități tolerante, empatică, deschisă diferențelor.

- „Educația incluzivă este binevenită deoarece egalează drepturile tuturor copiilor.” 16_DFG_CAR_CD
- „Am avut de câștigat toți, inclusiv societatea chiar dacă ea nu a conștientizat, a devenit mai bună, mai tolerantă față de persoanele cu diferite tipuri de dizabilități”. 6_DFG_CAR_CD

Un pilon important în implementarea educației incluzive în ÎPT o constituie rețeaua de metode metodologice care după părerea cadrelor didactice sunt complexe și bine structurate.

„În rețeaua de metode chiar este foarte bine determinat care sunt atribuțiile! Ce face consiliul profesoral? Ce face Consiliul de administrare? Cum determinăm elevii? Este foarte bine stipulat.” 34_DFG_SPB_CD

În baza datelor colectate și analizate, putem accentua impactul pozitiv al implementării educației incluzive în ÎPT. Totodată, însă mecanismele de ghidare școlară și profesională asigură parțial continuitatea traseului educațional și profesional în cazul elevilor cu CES, inclusiv cu dizabilități.

2.2 Analiza situației privind asigurarea accesului tinerilor cu dizabilități în învățământul profesional tehnic

Monitorizarea a fost realizată și din perspectiva evaluării gradului de asigurare a accesului fizic, ținând cont de importanța pregătirii instituției și ajustarea mediului la necesitățile elevilor în incluziunea educațională a tinerilor cu CES în învățământul profesional tehnic.

În urma aplicării chestionarului de evaluare a accesibilității a celor trei instituții supuse monitorizării s-a constatat că acestea sunt parțial accesibile.

Școala Profesională Nr 5 din Bălți are rampă accesibilă, însă Colegiul Agroindustrial Rîșcani și Școala Profesională din Rîșcani, cu toate că au rampe de acces, acestea nu au fost construite respectând normele în construcție (unghiul este prea înalt).

Foto 1. Școala Profesională din or. Rîșcani

Foto 2. Colegiul Agroindustrial Rîșcani

Cu toate că au fost renovate unele blocuri de studii și dotate cabinetele cu utilaj corespunzător cu suportul KulturKontakt, totuși, accesibilitatea redusă la infrastructura fizică a instituției pentru incluziunea tinerilor cu dizabilități locomotorii rămâne o barieră principală în asigurarea incluziunii educaționale a tinerilor cu dizabilități.

În interviul realizat cu o tânără cu dizabilitate locomotorie a ieșit în evidență gradul redus de accesibilitate la mediul fizic al instituției.

„Mi-a fost greu să mă deplasez, eu nu sunt atât de puternică, dar eram ajutată aproape întotdeauna. Desigur ar fi fost mai bine dacă puteam să fac acest lucru singură, dar ...”
45_II_CAR_Elev

În Școala Profesională Nr. 5 din Bălți, elevii cu dizabilități fizice întâmpină dificultăți de acces, deoarece unele ore se petrec în sălile de clasă din incinta căminului studentesc, care se află la etajul 5. Aceasta a fost confirmat de către tinerii cu dizabilități înmatriculați în această instituție.

„Îmi vine cam greu să mă duc de la școală la cămin și acolo mai ales că trebuie să mă ridic la etajul 5, acolo unde este clasa.” 47_II_ȘPB_ELEV

Totodată, nici elevii, nici părinții nu au menționat barierele și provocările cu care se confruntă aceștia în cadrul instituției.

În urma evaluării din perspectiva accesibilității pentru persoane cu deficiențe de vedere și deficiențe intelectuale s-a constatat lipsa indicatoarelor, a elementelor contrastante și tactile ceea ce demonstrează că toate cele trei instituții nu sunt accesibile pentru persoanele cu deficiențe de vedere și deficiențe intelectuale. Unul din argumentele justificative expuse de administrațiile instituțiilor este bugetul mic al instituției care nu asigură resurse suficiente pentru adaptarea mediului fizic. În cadrul interviurilor realizate cu personalul administrativ din cadrul instituțiilor a ieșit în vileag faptul că până la moment nu au fost înmatriculați elevi care ar avea nevoie de asemenea ajustări, ulterior odată cu înmatricularea elevilor cu dizabilități senzoriale etc. și instituțiile vor iniția accesibilizarea conform necesităților.

În procesul educațional, pentru asigurarea accesului, reprezentanții din toate cele trei instituții au menționat despre aplicarea învățământului mixt (cu prezență fizică și la distanță), utilizarea programelor și softurilor pentru învățământul la distanță pentru persoanele cu deficiențe fizice. Totuși elevii intervievați au menționat că s-au simțit mult mai bine atunci când frecventau fizic școala.

„La școală era mai bine, mai interesant, comunicarea era alta” 46_II_CAR_ELEV

Conform analizei informațiilor colectate din cadrul interviurilor cu elevii cu CES care au absolvit sau studiază în ÎPT, s-a constatat că în ultimii ani a crescut nivelul de conștientizare în rândul elevilor tipici în ceea ce privește nevoile, dar și drepturile elevilor cu CES. Astfel, mediul educațional în ÎPT a devenit deschis și prietenos pentru copiii cu CES.

„Întotdeauna sunt ajutat, chiar și băieții mai mari se salută. Un băiat din cursul mai mare s-a apropiat de mine și mi-a spus că dacă o să am careva probleme să-i spun ca să mă ajute.”
47 II ȘPB ELEV

În concluzie, evidențiem că una dintre cele mai principale bariere în calea accesului la formarea profesională adecvată a elevilor cu CES rămâne a fi mediul fizic inaccesibil.

2.3 Organizarea procesului educațional în instituția de ÎPT din perspectiva educației incluzive

Un rol important în asigurarea incluziunii educaționale a copiilor cu CES sunt specialiștii și serviciile de suport pentru elevii cu CES. Cu suportul KulturKontakt în cele trei instituții au fost create centre de resurse care s-au dovedit a fi destul de eficiente în lucru cu copii cu CES. În același timp, angajarea personalului de suport rămâne a fi o provocare pentru ÎPT. În tabelul 4 putem să observăm că în Școala Profesională nr. 5, mun. Bălți există 1 unitate de psihopedagog și 1 unitate de psiholog, pe când în Colegiul Agroindustrial or. Rîșcani există doar 1 unitate psihopedagog și în Școala Profesională or. Rîșcani 1 unitate psiholog. Nici în una din cele trei instituții nu există cadru didactic de sprijin.

Tabelul 4. Personal de suport în corespundere cu schema de încadrare a personalului

Denumirea instituției	Denumire funcție		
	Psihopedagog	Cadru didactic de sprijin	Psiholog
Colegiul Agroindustrial or. Rîșcani	1	-	-
Școala Profesională or. Rîșcani	-	-	1
Școala Profesională nr. 5, mun. Bălți	1	-	1

Conform celor relatate de către cadrele didactice în cadrul discuțiilor focus grup, lipsa resurselor financiare pentru a acoperirea deficitului de buget în angajarea personalului de suport este o problemă stringentă. Aplicarea unei formule de calcul diferite pentru elevii cu CES ar fi o soluție pentru fiecare instituție, astfel și acestea ar deveni mult mai deschise și cointerestate în înmatricularea elevilor cu CES.

- „Noi suntem finanțați în baza numărului de elevi care vin la instituție, pentru copiii aceștia, noi am făcut tot posibilul să avem psihopedagog, am mai făcut și acomodări, dar sunt instituții cu 200 – 240 elevi care nu le ajung finanțe să angajeze încă un specialist care să se ocupe de incluziunea educațională”. 34_DFG_SPB_CD
- „Incluziunea s-a făcut pe hârtie și nu s-a alocat nici un bănuț” 1_DFG_CAR_CD
- „Conform planului cadru nu ne putem permite angajarea unui psihopedagog, avem doar psiholog”. 20_DFG_SPR_CD

Necesitatea și avantajul angajării personalului de suport care să fie focusat pe incluziunea educațională a copiilor cu CES a fost accentuată în cadrul discuțiilor focus grup de către cadrele didactice.

„La ziua de azi consider că psihopedagogul este absolut necesar și trebuie să fie în fiecare instituție. În trei ani de implementare a educației incluzive s-a demonstrat că necesită angajarea personalului de suport. Dacă nu aveam psihopedagog, nu știu dacă reușeam atâtea.” 34_DFG_SPB_CD

Un aspect foarte important în incluziunea educațională a elevilor cu CES în ÎPT este satisfacerea cerințelor educaționale speciale ale acestora, ceea ce presupune abordarea individualizată. Elementele cheie în individualizarea procesului educațional pentru copii cu CES/dizabilități sunt elaborarea și implementarea adaptărilor curriculare, elaborarea PEI. Potrivit cadrelor didactice elaborarea PEI și CM presupune foarte multă muncă, care revine cadrelor didactice în lipsa psihopedagogului, cadrului didactic de sprijin. Totodată, s-a constatat nivelul scăzut de motivație a cadrelor didactice în aplicarea instrumentelor și metodelor individualizate pentru elevii cu CES.

• *„Cadrele didactice nu sunt motivate financiar ca să activeze, lucrul cu copii cu CES presupune mult timp și o implicare sporită din partea cadrelor didactice.”* 34_DFG_SPB_CD

În același timp, s-a constatat că cadrele didactice aplică metode și instrumente individualizate, în concordanță cu necesitățile elevilor cu CES. Cadrele didactice au accentuat importanța dezvoltării PEI, ca fiind unul din instrumentele fără de care nu este posibilă incluziunea educațională a elevului cu CES. În același context, au fost menționate utilizarea softurilor, lucru individual axat pe specialitate etc. Învățământul la distanță (online) simultan cu orele desfășurate în format fizic sunt aplicate în raport cu elevii cu dizabilități neuromotorii. Pentru învățământul profesional nu sunt reglementări cu privire la învățământul la distanță.

„Am făcut tot posibilul pentru încadrarea în instituție a unui elev cu dizabilități severe. Am fost nevoiți să analizăm legislația, dar nu sunt reglementări pentru învățământul la distanță privind ÎPT.” 34_DFG_SPB_CD

Elevii intervievați au relatat că nu întâmpină dificultăți în cadrul orelor, materialele sunt accesibile, primesc suportul necesar pentru a asimila programul.

Cadrele didactice au menționat despre importanța rolului pe care îl au părinții copiilor cu CES în individualizarea procesului educațional, dar și despre sesizarea unor situații în procesul de admitere când părinții copiilor cu CES prezentau certificate medicale cu informații incorecte sau ascundeau informația despre cerințele educaționale speciale ale copilului. Acest fapt îngreunează asigurarea incluziunii copilului în procesul educațional și presupune efort suplimentar din partea cadrelor didactice în identificarea necesităților elevului și asistența oferită.

• *„La admitere muți elevi prezintă certificatele medicale cu informație incorectă, părinții și medicii ascund informația, iar responsabilitatea ne revine nouă. Noi nu suntem pregătiți să răspundem nevoilor”.* 20_DFG_SPR_CD

- *„Unii părinți susțin că copilul lor nu are dificultăți, nu semnează PEI atunci când este informat și afirmă că: „Dvs trebuie să lucrați” și nu acceptă ca copilul să studieze după PEI.” 25_DFG_SPR_P*

O componentă esențială în asimilarea unei specialități o constituie implicarea elevilor în aplicarea practică a cunoștințelor teoretice acumulate. Ca și în cadrul orelor teoretice pentru elevii cu CES sunt aplicate metode și instrumente individualizate cum ar fi: planificarea orei de practică, în dependență de necesități sunt adaptate utilajele și echipamentele. Maiștrii care au participat la discuțiile de tip focus grup au menționat că întâmpină dificultăți în cadrul orelor de practică, deoarece elevii cu CES necesită o monitorizare și atenție mai sporită.

„E foarte complicată implicarea elevului cu CES în instruirea practică din cauză că avem un singur maestru și elevii cu CES necesită o atenție sporită” 33_DFG_SPB_CD
„Dacă te axezi numai la suportul elevului în dificultate, ceilalți elevi rămân fără atenție.” 7_DFG_CAR_CD
„În ateliere sunt utilaje și mașinării, este necesar să supraveghezi pe toți elevii, este destul de greu să te ocupi de unu-doi copii cu dizabilități și să-i supraveghezi și pe ceilalți.” 27_DFG_SPR_CD

Încadrarea elevilor cu CES în stagiile de practică în cadrul întreprinderilor depinde de tipul și gradul de dizabilitate al elevului. Elevii cu dizabilități severe cu tulburări de spectru autist își identifică mai greu un loc unde să realizeze stagiul de practică din cauza reticenței unor agenți economici. Soluția identificată de către ÎPT este realizarea stagiilor de practică în atelierele din instituție.

Pentru a evalua progresele înregistrate de către elevul cu CES, cadrele didactice au afirmat că aplică instrumente individualizate de evaluare (fișa practică, observația, teste etc), sunt realizate modificări ambientale în conformitate cu necesitățile elevilor cu CES.

„De exemplu, la examenul de calificare, sunt elevi care necesită mai mult timp, pentru ei a fost realizate teste speciale. Pentru fiecare elev aparte a fost proba practică și deja elevul primea test aparte” 39_DFG_SPB_CD

În același context, cadrele didactice au sesizat că întâmpină dificultăți în procesul de atribuire a calificării în cazul elevilor cu CES. Cu toate că reperatele metodologice conțin reglementări bine definite ce țin de certificarea elevilor cu CES prin conferirea diplomelor cu calificare parțială⁵, „acesta este un proces care nu a fost dus până la capăt”.

Este imposibil de a implementa educația incluzivă de calitate, fără a investi în cadrele didactice. Din acest considerent, un rol important revine consolidării competențelor profesionale a personalului din IPT. În procesul de monitorizare s-a constatat că doar o parte dintre cadrele didactice din cadrul IPT au beneficiat de instruire în domeniul incluziunii educaționale a elevilor

⁵ Notă: Reperatele metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic, pct.35 stabilește că “persoanele cu CES care au realizat programul de formare profesională conform unui curriculum modificat și au susținut probele de evaluare și calificare în IPT li se eliberează Certificatul de calificare/Diploma de studii profesionale cu mențiunea ”Calificare parțială” și suplimentul descriptiv al actului de studii precum și extrasul din PEI în care se indică, după caz, informații speciale privind parcurgerea programului de formare profesională de către persoana cu CES, relevante angajării și practicării viitoarei meserii/profesii/specialități.”

cu CES, aceste formări fiind realizate cu 3 ani în urmă. Totodată, cadrele didactice au menționat că ar fi binevenite instruirii în care să fie studiate strategiile și tehnicile de lucru cu elevii cu CES.

„Ar fi bine să fie instruite cadrele didactice, maiștri care nu au participat la instruirii să fie formați cum să lucreze cu copiii cu CES.” 42_DFG_SPB_CD

Tabel nr. 4 Progresele și dificultățile implementării educației incluzive în ÎPT

Progrese/reușite:	Dificultăți/provocări:
<ul style="list-style-type: none"> • Încadrarea elevilor cu CES, inclusiv cu dizabilități în ÎPT: „Nu am refuzat nici un copil, am acceptat toți copiii indiferent de planului lui individualizat sau curriculumul modificat” 1_DFG_CAR_CD • Aplicarea tehnicilor individualizate de predare-învățare-evaluare în concordanță cu necesitățile elevului cu CES: „În primul rând în lucru cu copii cu CES facem modificări curriculare, dacă este cazul aplicăm metode individuale de lucru, se dă fișe, jocuri educative etc.” 3_DFG_CAR_CD • Conștientizarea de către cadrele didactice a nevoilor persoanelor cu dizabilități, dar și a drepturilor elevilor cu CES: „Am putea spune că incluziunea este una binevenită doar că trebuie să fim atenți și să corelăm competențele copiilor și profesiile pe care le învață.” 23_DFG_SPR_CD • Acceptarea elevilor cu CES de elevi, sunt tratați la egalitate cu ceilalți copii și nu sunt discriminați: „Nu a fost niciodată situații când să fiu umilit sau luați în derâdere, ba din contra am fost ajutați.” 48_II_CAR_ELEV • Crearea centrelor de resurse în incinta ÎPT, care oferă posibilități de comunicare între elevii cu CES și elevii tipici. „Un progres pentru școala noastră este deschiderea unui centru de socializare la cinci specialități și a centrului de ghidare în carieră.” 20_DFG_SPR_CD • Dotarea claselor cu monitoare și echipament ce oferă conectarea elevilor cu dizabilități locomotorii la ore de la distanță. „Elevii cu dizabilități locomotorii se conectau de la distanță, avem clasa cu echipament care permitea ca ei să participe la ore odată cu ceilalți elevi.” 17_II_CAR_PP 	<ul style="list-style-type: none"> • Prevederile Regulamentului de organizare și desfășurare a admiterii la programele de formare profesională tehnică limitează accesarea programele de formare profesională tehnică a elevilor care dețin certificate de studii gimnaziale cu seria specifică ASG/PEI. • Lipsa mecanismelor de ghidare școlară/profesională a elevilor cu CES. „Ar trebui create laboratoare de testare a abilităților elevilor cu CES, inclusiv cu dizabilități la nivel de școli gimnaziale care să identifice care sunt capacitățile și abilitățile ca în baza acestora copiilor să li se recomande ce profesie i se potrivește.” 38_DFG_SPB_CD • Relaționare slabă dintre părinții copiilor cu dizabilități și SAP, lipsa suportului și informare a părinților și elevilor cu CES / dizabilități cu privire la ghidarea și orientarea școlară și profesională. • Lipsa reglementărilor cu privire la învățământul la distanță în învățământul profesional. „Am făcut tot posibilul pentru încadrarea în instituție a unui elev cu dizabilități severe. Am fost nevoiți să analizăm legislația, dar nu sunt reglementări pentru învățământul la distanță privind ÎPT.” 34_DFG_SPB_CD • Proces de conferire a diplomelor cu calificare parțială a elevilor cu CES nefinalizat. „Care este totuși finalitatea, am întâmpinat dificultăți la oferirea diplomelor, nici CTICE nu ne-a oferit soluții.” 16_DFG_CAR_D • Lipsa cadrelor suplimentare psihopedagog, cadru didactic de sprijin. „Bugetul limitat nu ne permite angajarea unui specialist care să se ocupe de incluziune.” 20_DFG_SPR_CD • Gradul redus de pregătire profesională necesară pentru integrarea copiilor cu CES

<ul style="list-style-type: none"> • Existența parteneriatelor dintre ATOFM-urile și ÎPT pentru cea ce contribuie la tranziția elevului cu CES de la școală pe piața muncii. • Existența unor agenți economici deschiși în accederea elevilor cu CES la stagiile de practică și ulterior în angajarea acestora. „<i>Avem un elev care în urma stagiului de practică a fost angajat în cadrul întreprinderii.</i>” 41_DFG_SPB_CD 	<p>în ÎPT. Doar o parte din cadrele didactice/maiștri au beneficiat de instruirii. „<i>Ar fi bine să fie organizate instruirile pentru noi, nu toți am fost la instruirile organizate.</i>” 35_DFG_SPB_CD</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reziliența unor agenți economici în antrenarea elevilor cu CES la stagiile de practică și angajarea acestora în cadrul întreprinderilor: „<i>Sunt agenți economici care refuză să încadreze copii cu dizabilități pentru că orice elev la stagiul de practică se află în subordonarea cuiva, dar când este un copil cu dizabilități este mai greu.</i>” 34_DFG_SPB_CD • Relaționare și conlucrare sectorială (educație, sănătate angajare etc) slabă și ineficientă: „<i>Cu ÎPT avem o conlucrare eficientă, dar cu alte sectoare, de exemplu, APL parcă ar exista o conlucrare, dar parcă nu este. Ar trebui totuși consolidate aceste parteneriate</i>” 54_II_ATOFM_S • Lipsa accesului în cadrul ÎPT, ATOFM și întreprinderi: „<i>Nu avem rampe de acces, chiar azi a fost o tânără în scaun rulant. Ne-am adaptat la situație și specialistul nostru a ieșit la parcare unde se afla tânăra ca să presteze serviciul. Dar este foarte greu și ne ia foarte mult timp.</i>” 53_II_ATOFM_S
---	--

În baza celor expuse mai sus, putem constata că în procesul educațional din instituția de ÎPT din perspectiva educației incluzive s-au înregistrat un șir de progrese: încadrarea copiilor cu CES în ÎPT, individualizarea procesului educațional conform necesitățile copiilor cu CES, conștientizarea și acceptarea copiilor cu CES de către profesori și de către elevii tipici, existența parteneriatelor cu AOTFM și deschiderea unor agenți economici care după stagiul de practică au angajat absolvenții cu CES. În același context, au fost identificate un șir de provocări și dificultăți care împiedică organizarea și asigurarea educației incluzive în ÎPT: cadru normativ care limitează accesul elevilor cu CES la studii în Colegii și Centrele de Excelență, lipsa mecanismelor de ghidare școlară și profesională a copiilor cu CES, lipsa cadrelor suplimentare psihopedagog, cadru didactic de sprijin, lipsa reglementărilor cu privire la învățământul la distanță, nefinalizarea procesului de conferire a diplomelor cu calificare parțială a elevilor cu CES, gradul redus de pregătire profesională necesară pentru integrarea copiilor cu CES în ÎPT, relaționarea slabă între părinții copiilor și SAP, relaționare slabă multisectorială, reziliența agenților economici în antrenarea elevilor cu CES la stagiile de practică, lipsa accesului în cadrul ÎPT, ATOFM și întreprinderi.

2.4 Tranziția la piața muncii a elevilor cu CES

Tranziția de la învățământul profesional tehnic la piața muncii a elevului cu CES are un impact direct asupra calității vieții acestuia. În procesul de monitorizare au fost intervievați reprezentanții ATOFM din municipiul Bălți și orașul Rîșcani. În cadrul discuțiilor, reprezentanții ATOFM au menționat despre existența unor acorduri de parteneriat, care prevăd conlucrarea părților, informarea și organizarea unor activități comune care ar contribui la facilitarea angajării elevilor absolvenți ai ÎPT. Ca urmare a activităților de informare organizate în parteneriat, unii elevi cu CES absolvenți ai ÎPT accesează serviciile prestate de către ATOFM. În procesul de tranziție de la școală la piața muncii, reprezentanții ATOFM au relatat despre existența unor puncte forte. Astfel, unul dintre punctele forte este existența unor agenți economici deschiși, care adaptează locul de muncă, în concordanță cu necesitățile persoanei cu dizabilități.

„Cu agentul economic „STARNET” nu au fost probleme la încadrarea elevilor cu CES la stagiul de practică, dar sunt agenți economici care refuză să ia copii cu dizabilități la practică.” 37_DFG_SPB_CD

Un alt avantaj în angajarea persoanelor cu dizabilități este dorința și ambiția acestora de a se angaja în câmpul muncii, de a fi independenți financiar.

Totodată, au fost sesizate un șir de probleme cu care se confruntă atât reprezentanții ATOFM în prestarea serviciilor, cât și persoanele cu dizabilități în accesarea locurilor de muncă. Problema accesibilității infrastructurale este una din cele mai grave. Clădirile unde sunt amplasate ATOFM-urile nu au rampe de acces, angajații ATOFM au relatat că sunt nevoiți să presteze serviciul în stradă, ceea ce îngreunează prestarea acestuia.

„Nu avem rampe de acces, chiar azi a fost o tânără în scaun rulant. Ne-am adaptat la situație și specialistul nostru a ieșit la parcare unde se afla tânăra ca să presteze serviciul. Dar este foarte greu și ne ia foarte mult timp.” 53_II_ATOFM_S

Lipsa accesului este o problemă și în angajarea ulterioară, infrastructura construcțiilor unde agenții economici își desfășoară activitatea, transportul care asigură transportarea angajaților nu este accesibil pentru persoanele cu dizabilități fizice. În același context, au fost relatate situații când angajatorii au identificat soluții în adaptarea locului de muncă la necesitățile persoanelor cu dizabilități senzoriale.

„Pentru o fată cu dizabilități care nu vorbea și nu auzea, eu i-am spus că fata citește pe buze doar trebuie ca să-i vorbească mai rar când îi explică ce are de făcut. Fata a adus altă cunoscută să se angajeze, doar că acolo era mai dificil, fata nu citea pe buze și atunci angajatorul a găsit o soluție. De dimineață doamna XX, găsea cinci minute și scria pe foaie sarcina, și era vorbitoare de rusă, traducea în română mesajul.” 53_II_ATOFM_S

După părerea reprezentanților ATOFM o problemă în tranziția de la școală la piața muncii este informarea redusă cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități, atât a specialiștilor din cadrul structurilor statului, cât și a persoanelor cu dizabilități. Un rol important îl are cooperarea multisectorială care ar trebui să fie consolidată.

„Cu IPT avem o conlucrare eficientă, dar cu alte sectoare, de exemplu, APL parcă ar exista o conlucrare, dar parcă nu este. Ar trebui totuși consolidate aceste parteneriate”
54_II_ATOFM_S

Cadrele didactice participante la focus grupuri au evidențiat și situații când în rezultatul încadrării elevilor cu CES la stagiile de practică în cadrul unor întreprinderi, ulterior aceștia au fost angajați de către agenții economici, care au remarcat abilitățile persoanelor.

„Un elev a fost luat la practică de un agent economic, care după practică l-a angajat și am fost întrebați dacă nu mai avem așa elev.” 33_DFG_SPB_CD

În concluzie, evidențiem necesitatea de a consolida conlucrarea multisectorială și a informa specialiștii din toate domeniile cu privire la incluziunea persoanelor cu dizabilități. Un alt aspect important ar fi sensibilizarea agenților economici și informarea acestora cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități și facilitățile existente.

Concluzii

Monitorizarea implementării Reperelor metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic a scos în evidență o serie de progrese în incluziunea educațională în ÎPT, dar și un șir de dificultăți.

Progrese/reușite

- Cadrul normativ și metodologic aprobat privind implementarea educației incluzive în ÎPT stabilește modalitatea de organizare și funcționare a instituțiilor de ÎPT din perspectiva asigurării accesului și incluziunii educaționale a persoanelor cu CES, individualizarea procesului educațional, elaborarea PEI, organizarea stagiilor, evaluarea tranziției la piața muncii, managementul educației incluzive etc.
- Pilotarea Reperelor metodologice a operat modificări și adaptări ce a contribuit la îmbunătățirea accesului și a calității educației incluzive în ÎPT.
- Monitorizarea atestă existența unor practici de succes privind asigurarea incluziunii educaționale a elevilor cu CES în ÎPT, care denotă că instituțiile care au beneficiat de asistență din partea donatorilor au înregistrat unele progrese în acest domeniu.
- În baza interviurilor cu cadrele didactice și elevii cu CES s-a constatat că mediul educațional este unul prietenos pentru elevii cu CES. Atât cadrele didactice, cât și elevii tipici manifestă deschidere și empatie față de incluziunea educațională a copiilor cu CES în ÎPT.
- Aplicarea tehnicilor individualizate de predare-învățare-evaluare în concordanță cu necesitățile elevului cu CES.
- În cadrul unor proiecte cu finanțare externă au fost dotate clasele cu monitoare și echipament ce oferă conectarea elevilor cu dizabilități locomotorii la ore de la distanță.
- Crearea centrelor de resurse în educației incluzivă în incinta ÎPT, care oferă posibilități de comunicare între elevii cu CES și elevii tipici.
- Existența parteneriatelor dintre ATOFM-urile și ÎPT pentru cea ce contribuie la tranziția elevului cu CES de la școală pe piața muncii.
- Existența unor agenți economici deschiși în accederea elevilor cu CES la stagiile de practică și ulterior în angajarea acestora.

Dificultăți/provocări

- Lipsa mecanismelor de ghidare școlară/profesională a elevilor cu CES .
- Acces limitat pentru elevii cu CES care au finalizat studiile generale cu mențiunea curriculum modificat la accesarea învățământului profesional tehnic (Colegii și Centrele Excelență);
- Lipsa mecanismelor de conlucrare intersectorială în implementarea educației incluzive în ÎPT și conlucrarea inefficientă dintre actorii implicați în proces;
- Relaționare slabă dintre părinții copiilor cu dizabilități și SAP, lipsa suportului și informare a părinților și elevilor cu CES / dizabilități cu privire la ghidarea și orientarea școlară și profesională.
- Accesibilitatea redusă în instituțiile de ÎPT (lipsa rampelor accesibile, lipsa vecurilor adaptate, lipsa indicatorilor și a culorilor contrastante);
- Lipsa serviciilor de suport în cadrul instituțiilor (psihopedagog, cadru didactic de sprijin).

- Lipsa reglementărilor cu privire la organizarea învățământului la distanță în ÎPT.
- Gradul redus de pregătire profesională a personalului din instituțiile de ÎPT privind incluziunea educațională a copiilor cu CES în ÎPT (Doar o parte din cadrele didactice/maiștri au beneficiat de instruire în acest domeniu).
- Proces de conferire a Certificatului de calificare/Diploma de studii profesionale cu mențiunea "Calificare parțială" a elevilor cu CES nefinalizat, ceea ce provoacă o confuzie în procesul de evaluare.
- Reziliența unor agenți economici în antrenarea elevilor cu CES la stagiile de practică și angajarea acestora în cadrul întreprinderilor.
- Lipsa accesibilității în cadrul instituțiilor de ÎPT, ATOFM și întreprinderi.
- Lipsa unor mecanisme de monitorizare a traseului de integrare socio-profesională a elevilor cu CES, inclusiv cu dizabilități.

Recomandări

În rezultatul monitorizării implementării Reperelor metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic considerăm oportune și urgente implementarea unor acțiuni, care urmează a fi întreprinse de actorii cheie existenți.

Instituțiile de învățământ profesional tehnic

- Dezvoltarea serviciilor de suport cu privire la orientarea profesională pentru toți elevii, dar în special pentru cei cu CES, pentru ca aceștia să-și aleagă specialitatea conform abilităților;
- Dezvoltarea serviciilor de educație incluzivă în cadrul ÎPT (instituirea unității de psihopedagog, cadru didactic de sprijin etc.);
- Accesibilizarea spațiului fizic și acomodarea rezonabilă a blocurilor de studii, căminelor, precum și dotarea sălilor de clasă, atelierelor cu echipamente necesare pentru nevoile elevilor cu dizabilități;
- Consolidarea relațiilor dintre părinți elevilor cu CES și ÎPT pentru asigurarea incluziunii educaționale a acestora;
- Consolidarea competențelor cadrelor didactice în domeniul incluziunii educaționale a copiilor cu dizabilități.

Serviciul de Asistență Psihopedagogică

- Acordarea suportului metodologic cadrelor didactice, cadrelor didactice de sprijin, psihologilor etc. în asigurarea incluziunii educaționale a elevilor cu CES;
- Concentrarea SAP-urilor pe asigurarea continuității traseului educațional al copilului cu CES și asigurarea tranziției de învățământul general la ÎPT;
- Realizarea activităților de sensibilizare a personalului din cadrul instituțiilor de ÎPT pentru dezvoltarea culturii și practicilor incluzive;
- Elaborarea și implementarea în colaborare cu subdiviziunile teritoriale ale ANOFM a programelor de orientare profesională și ghidare în carieră;
- Colaborarea cu instituțiile de ÎPT în scopul facilitării accesului tinerilor cu CES de a învăța o meserie;
- Formarea continuă a specialiștilor SAP privind implementarea educației incluzive în instituțiile de ÎPT; Consolidarea relațiilor dintre părinți elevilor cu CES și SAP privind incluziunea lor educațională;
- Evaluarea tuturor elevilor cu CES și eliberarea fișei de evaluare psihopedagogică și de orientare școlară/profesională.

Ministerul Educației și Cercetării

- Asigurarea monitorizării implementării Reperelor metodologice privind educația incluzivă în ÎPT;
- Crearea unui sistem care ar permite identificarea și evaluarea diferențiată a competențelor profesionale ale persoanelor cu dizabilități în baza testării abilităților;
- Definitivarea procesului de conferire a diplomelor cu calificare parțială pentru elevii cu CES;
- Elaborarea cadrului normativ cu privire la organizarea învățământul la distanță în ÎPT;

- Dezvoltarea programelor de formare inițială și continuă a angajaților din ÎPT în vederea asigurării incluziunii educaționale a copiilor și tinerilor cu CES;
- Aplicarea unei formule de calcul diferite pentru elevii cu CES în finanțarea educației incluzive în ÎPT;
- Reglementarea mecanismului intersectorial dintre domeniile educațional – asistență socială - ocuparea forței de muncă pentru asigurarea continuității în formarea profesională relevantă și angajarea în câmpul muncii a tinerilor cu CES;
- Crearea și dezvoltarea mecanismelor cu responsabilități clar definite de urmărire a traseului de integrare socio-profesională a elevilor cu CES/dizabilități.

Subdiviziunile teritoriale ale Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă

- Accesibilizarea spațiului fizic a ATOFM-urilor;
- Sensibilizarea/informarea agenților economici cu privire la necesitățile și drepturile persoanelor cu dizabilități, facilitățile existente în angajarea persoanelor cu dizabilități.

Bibliografie

- Ordinul MECC Nr.1430 din 25.09.2018 cu privire la aprobarea Reperelor metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic, modificat prin Ordinul MECC nr.1486 din 13 noiembrie 2019.
Disponibil la: https://mecc.gov.md/sites/default/files/reperele_pentru_site.pdf
- Codul Educației al Republicii Moldova
Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=133296&lang=ro
- Regulamentului de organizare și desfășurare a admiterii la programele de formare profesională tehnică.
Disponibil la: https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordinul_459_cu_anexe.pdf -
- ÎMPREUNĂ I implementarea educației incluzive în instituțiile de învățământ profesional tehnic. Ghid metodologic pentru instituțiile de învățământ profesional tehnic.
Disponibil la: https://mecc.gov.md/sites/default/files/impreuna_i_0.pdf
- Studiul Sociologic „Incluziunea copiilor cu Cerințe Educaționale Speciale și din familiile defavorizate în sistemul de învățământ profesional tehnic” (2018)
Disponibil la: https://mecc.gov.md/sites/default/files/studiu_sociologic_final.pdf

Anexe

Anexa nr. 1

FIȘĂ DE COLECTARE A DATELOR

Asociația Obștească „Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități din Republica Moldova” (AOPD) în cadrul proiectului „Parteneriate locale și implicare națională pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități” implementat cu suportul Fundației Est-Europene, din resursele acordate de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC) și Suedia realizează monitorizarea implementării Ordinului MECC Nr. 1430 din 25.09.2018 cu privire la aprobarea Reperelor metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic, cu modificări ulterioare aprobate prin Ordinul MECC nr.1486 din 13 noiembrie 2019.

Datele colectate de AO APPD „Eternitate” vor fi incluse în raportul de monitorizare, care va fi elaborat și prezentat în cadrul unui eveniment public.

Vă mulțumim mult!

1. Denumirea instituției				
2. Numărul total de elevi înmatriculați în instituție în perioada anilor:	2019 – 2020	2020 – 2021	2021 – 2022	2022 – 2023
3. Numărul de elevi cu cerințe educaționale speciale (CES) încadrați în instituție în perioada anilor de studii:	2019 – 2020	2020 – 2021	2021 – 2022	2022 – 2023
4. Numărul de elevi cu CES evaluați de Serviciul de asistență psihopedagogică (SAP) în baza fișei de evaluare psihopedagogică și orientare școlară/profesională emisă de SAP	2019 – 2020	2020 – 2021	2021 – 2022	2022 – 2023

5. Numărul de elevi cu dizabilități înmatriculați în instituție	Tipuri de dizabilitate	2019 – 2020	2020 – 2021	2021 – 2022	2022 – 2023
	Dificultăți/dizabilități de învățare				
	Dificultăți/dizabilități intelectuale/dizabilități severe de învățare				
	Tulburări (dezordini) de limbaj				
	Deficiențe fizice/neuromotorii				
	Deficiențe de văz				
	Deficiențe de auz				
	Tulburări emoționale (afective) și de comportament				
6. Numărul elevilor cu CES cărora li s-a eliberat Certificatul de calificare/diploma de studii profesionale cu mențiunea condițiilor speciale/adaptărilor	2019 – 2020	2020 – 2021	2021 – 2022		
7. Numărul elevilor cu CES cărora li s-a eliberat Certificatul de calificare/Diploma de studii profesionale cu mențiunea „Calificare parțială”	2019 – 2020	2020 – 2021	2021 – 2022		
8. Număr unități personal de suport în corespundere cu schema de încadrare a personalului	Denumire funcție	DA / NU	Număr de unități		
	Psihopedagog				
	Cadru didactic de sprijin				
	Psiholog				
	Pedagog social				

Ghid de interviu semistrukturat pentru discuția de tip focus grup cu cadrele didactice din instituțiile de ÎPT**Notă introductivă**

AOPD în cadrul proiectului „Parteneriate locale și implicare națională pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități” implementat de AOPD, cu suportul Fundației Est-Europene, din resursele acordate de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC) și Suedia realizează monitorizarea implementării Ordinului MECC Nr. 1430 din 25.09.2018 cu privire la aprobarea Reperelor metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic, cu modificări ulterioare aprobate prin Ordinul MECC nr.1486 din 13 noiembrie 2019. Răspunsurile primite la întrebările din cadrul discuției sunt strict confidențiale și urmează a fi utilizate doar în scopuri de analiză.

Date generale**Localitate:****Data:****Grupul-țintă:** cadrele didactice din ÎPT

1. În general ce credeți despre educația incluzivă? Cum apreciați implementarea educației incluzive în ÎPT din RM?
2. Cum credeți care sunt progresele/reușitele privind implementarea educației incluzive în ÎPT din RM?
3. Care sunt, în opinia dumneavoastră, cele mai importante provocări/dificultăți privind implementarea educației incluzive în ÎPT? Au toți copiii acces la educație în ÎPT? Dacă nu, de ce? Dacă da, cum?
4. Cum apreciați/evaluați cadrul legal și metodologic privind implementarea educației incluzive în ÎPT?
5. Cum apreciați gradul de implementare a Reperelor metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic, aprobate prin Ordinul MEC nr.1486 din 13 noiembrie 2019?
6. Sunt complete și adecvate cadrul metodologic (curriculum, ghidurile metodologice) pentru incluziunea tuturor elevilor? Cât de bine sunt adaptate aceste resurse și tehnologii folosite pentru diferitele nevoi de învățare ale elevilor?
7. Cum apreciați mediul educațional din cadrul instituției în care activați? Vă rugăm să vă gândiți la infrastructură?
  - 7.1 Dacă ne gândim la tehnologii, cum credeți sunt utilizate tehnologii speciale în lucru cu elevii cu CES? Dacă da, care sunt acestea?
  - 7.2 Care sunt instrumentele și metodele pe care le aplicați în lucru cu elevii cu cerințe educaționale speciale, inclusiv cu dizabilități?
  - 7.3 Cum aplicați adaptările psihopedagogice în lucru cu elevii cu CES? Ați avut asemenea experiențe? Care au fost dificultățile?
  - 7.4 Care sunt instrumentele și metodele pe care le aplicați în procesul de evaluare a elevilor cu CES?
  - 7.5 Ați avut experiențe în care au fost realizate adaptări ambientale? Ne puteți da un exemplu?
  - 7.6 În ce măsură aplicați PEI în lucru cu elevii cu CES? Dacă da, de către cine este elaborat? Cine este implicat în procesul de elaborare a PEI?
  - 7.7 Care sunt serviciile de suport existente în cadrul instituției în care activați? Există CDS, psiholog, psihopedagog? Care sunt atribuțiile acestor specialiști?

- 7.8 Cum sunt implicați elevii cu CES în cadrul stagiilor de practică? Care sunt dificultățile cu care vă confrunțați în acest sens?
8. După părerea dumneavoastră care este rolul instituției privind angajarea în câmpul muncii a elevilor cu CES? Ați avut vreo experiență în acest sens?
  9. Cum apreciați/evaluați rolul și activitatea serviciilor raionale/municipale de asistență psihopedagogică (SAP)?
  10. Ați beneficiat de formări/cursuri de instruire privind educația incluzivă? Dacă da, cine a organizat aceste formări/cursuri? Cum apreciați/evaluați utilitatea formării și/sau a altor resurse pe care le-ați primit?
  11. Cum sunt implicați părinții în procesul educațional, inclusiv în elaborarea și implementarea PEI?
  12. Vă rugăm să ne spuneți opinia asupra continuității activităților de dezvoltare a educației incluzive în instituția dumneavoastră?

Lista codificată a persoanelor intervievate

Cod participant	Gen	Vârsta	Funcția	Stagiul de muncă	Denumirea instituției de învățământ

**Ghid de interviu semistrukturat pentru interviul cu elevii cu cerințe educaționale speciale
din instituțiile de învățământ profesional tehnic
Notă introductivă**

Asociația Obștească „Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități din Republica Moldova” în cadrul proiectului „Parteneriate locale și implicare națională pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități” implementat de AOPD, cu suportul Fundației Est-Europene, din resursele acordate de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC) și Suedia realizează monitorizarea implementării Ordinului MECC Nr. 1430 din 25.09.2018 cu privire la aprobarea Reperelor metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic, cu modificări ulterioare aprobate prin Ordinul MECC Nr.1486 din 13 noiembrie 2019. Răspunsurile primite la întrebările din cadrul discuției sunt strict confidențiale și urmează a fi utilizate doar în scopuri de analiză.

Date generale**Localitate:****Data:****Grupul-țintă:** elevi cu CES din învățământul profesional tehnic și absolvenți

1. Cum ai ales școala profesională unde studiezi acum / pe care ai absolvit-o?
2. Ce/cine te-a influențat/ajutat în alegerea școlii profesionale unde studiezi acum / pe care ai absolvit-o?
3. Pentru ce profesie te pregătești? Cum ai ales-o? Cine te-a ajutat să alegi această profesie?
4. De ce cunoștințe și abilități ai nevoie pentru a practica profesia aleasă?
5. Ai beneficiat/ beneficiazi de careva servicii de consiliere și orientare profesională/ ghidare în carieră/consiliere în cadrul instituției de învățământ sau în afara instituției?
Dacă da, cine a oferit/ oferă aceste servicii? Cum au fost /sunt oferite serviciile? Ce ați discutat? Au fost/ sunt acestea adaptate necesităților tale?
6. Care sunt principalele bariere cu care te confrunți în cadrul școlii profesionale?
7. Materialul predat este accesibil pentru tine? Cine de regulă te ajută și cum? De ce ajutor ai mai avea nevoie? Dacă nu primești ajutor, de ce suport ai avea nevoie?
8. Ai fost implicat/întrebat de către cadrele didactice de ce fel de suport ai nevoie pentru a asimila programul educațional?
9. Au fost realizate careva modificări, adaptări la curriculum / program?
10. Studiezi după PEI? Dacă da, ai fost implicat în procesul de elaborare a acestuia?
11. Unde ai efectuat stagiul de practică? Cum ai identificat locul pentru realizarea stagiului de practică?
12. Cum te descurci în cadrul orelor de practică? Ești ajutat? De către cine și cum? Au fost realizate careva ajustări conform necesităților? Dacă nu, de ce ai avea nevoie?
13. Ce vei face după absolvirea școlii profesionale?
14. Care sunt interesele, preocupările/temerile tale în ceea ce privește angajarea în câmpul muncii sau continuarea studiilor după absolvirea școlii profesionale?
15. De ce suport ai avea nevoie pentru identificarea unui loc potrivit de muncă sau pentru continuarea studiilor după absolvirea școlii profesionale?
16. De ce suport ai avea nevoie pentru a practica meseria pentru care te pregătești?
17. Ai încercat să stabilești vreo legătură cu vreun potențial angajator? Te-a ajutat cineva să identifici un loc de muncă? Dacă da, cum s-a întâmplat?
18. Cum crezi ce trebuie de schimbat în instituție astfel încât toți elevii să se simtă bine?

Lista codificată a participanților la interviu

Cod	Gen	Vârsta	Specialitatea	Denumirea instituției de învățământ

Ghid de interviu semistrukturat pentru discuția de tip focus grup cu părinții elevilor cu CES**Notă introductivă**

Asociația Obștească „Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități din Republica Moldova” în cadrul proiectului „Parteneriate locale și implicare națională pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități” implementat de AOPD, cu suportul Fundației Est-Europene, din resursele acordate de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC) și Suedia realizează monitorizarea implementării Ordinului MECC Nr. 1430 din 25.09.2018 cu privire la aprobarea Reperelor metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic, cu modificări ulterioare aprobate prin Ordinul MECC Nr.1486 din 13 noiembrie 2019. Răspunsurile primite la întrebările din cadrul discuției sunt strict confidențiale și urmează a fi utilizate doar în scopuri de analiză.

Date generale**Localitate:****Data:****Grupul țintă:** părinții elevilor cu CES, inclusiv cu dizabilități din învățământul profesional tehnic, ai absolvenților școlilor profesionale

1. Copilul Dvs. a beneficiat/ beneficiază de careva servicii de orientare profesională/ ghidare în carieră/ consiliere în cadrul instituției de învățământ sau în afara instituției?
PENTRU RĂSPUNS AFIRMATIV:
2. Dacă da, cine a oferit/ oferă aceste servicii? Cum sunt oferite serviciile? Sunt adaptate necesităților copilului Dvs.?
PENTRU RĂSPUNS NEGATIV:
Dacă nu, cine considerați că ar trebui să ofere asemenea servicii?
3. Cât de mult va-ți implicat în ghidarea copilului pentru alegerea profesiei? Ați beneficiat de careva suport, consiliere pentru a vă ajuta copilul să facă alegeri potrivite cu necesitățile, interesele sale, inclusiv în ceea ce privește viitoarea profesie?
4. Cât de pregătită este instituția la care învață copilul dumneavoastră? Cum credeți în ce măsură instituția satisface necesitățile copilului Dvs. (adaptarea spațiului, dispozitive speciale etc.) ?
5. Copilul beneficiază/ a beneficiat de Asistent personal?
6. Care sunt problemele / barierele cu care se confruntă copilul dumneavoastră în instituție?
Care sunt necesitățile care nu sunt acoperite?
7. Caracterizați mediul educațional, relaționarea dintre dumneavoastră și cadrele didactice, copilul dumneavoastră, cadrele didactice și colegi?
8. Cât de mult ați fost implicați / consultați cu privire la incluziunea educațională a copilului dumneavoastră și cum (identificarea necesităților, a soluțiilor)?
9. De ce servicii de suport beneficiază copilul? De ce servicii ar avea nevoie copilul Dvs. pentru a practica o meserie?
10. Care sunt interesele, preocupările, temerile Dvs. în ceea ce privește continuarea studiilor?
11. Care sunt interesele, preocupările, temerile Dvs. în ceea ce privește angajarea în câmpul muncii după absolvirea instituției actuale de învățământ?
12. Cum ar trebui să fie asigurată legătura dintre școală, diferite servicii și piața muncii astfel, încât copilul Dvs. să poată alege o meserie potrivită și ulterior să se poată angaja în câmpul muncii?

Lista codificată a participanților la interviu

Cod participant	Gen	Vârsta	Ocupația	Tipul de dizabilitate a copilului

**Ghid de interviu semistructurat cu reprezentantul ATOFM
Notă introductivă**

Asociația Obștească „Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități din Republica Moldova” în cadrul proiectului „Parteneriate locale și implicare națională pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități” implementat de AOPD, cu suportul Fundației Est-Europene, din resursele acordate de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC) și Suedia realizează monitorizarea implementării Ordinului MECC Nr. 1430 din 25.09.2018 cu privire la aprobarea Reperelor metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic, cu modificări ulterioare aprobate prin Ordinul MECC Nr.1486 din 13 noiembrie 2019. Răspunsurile primite la întrebările din cadrul discuției sunt strict confidențiale și urmează a fi utilizate doar în scopuri de analiză.

Date generale**Localitate:****Data:****Grupul-țintă:** Reprezentant al Subdiviziunii teritoriale pentru ocuparea forței de muncă

1. Ce credeți în general despre incluziunea elevilor cu dizabilități în cadrul ÎPT? În ce măsură instituțiile de ÎPT contribuie la angajarea persoanelor cu dizabilități în câmpul muncii?
2. Cum conlucrați cu instituțiile de ÎPT pentru asigurarea accesului persoanelor cu dizabilități pe piața muncii? Ați încheiat vre-un Acord de colaborare cu instituțiile de ÎPT? Dacă da, ce prevede acesta?
3. Cum asigurați încadrarea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități referite de către ÎPT și în general? Care sunt punctele forte și care sunt problemele cu care vă confrunțați în acest sens?
4. Există în cadrul ATOFM un specialist responsabil de incluziunea persoanelor cu dizabilități în câmpul muncii? A beneficiat specialistul de instruire privind acordarea asistenței în angajarea persoanelor cu dizabilități? Dacă da, de ce fel de formare? Dacă nu, cum credeți de ce fel de instruire ar / ați avea nevoie?
5. Care sunt tehnicile sau instrumentele pe care le aplicați în identificarea unui post de muncă pentru persoanele cu dizabilități care să răspundă necesităților și abilităților persoanei?
6. Cum ar trebui să fie asigurată legătura dintre școală, diferite servicii și piața muncii astfel, încât să fie asigurată cu succes incluziunea pe piața muncii a persoanelor cu dizabilități?

Lista codificată a participanților la interviu

Codul participantului	Gen	Vârsta	Funcția

Chestionar de evaluare a accesibilității clădirii

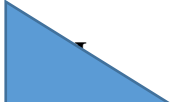
Instituția de învățământ _____

amplasată la adresa: _____

Latitudine (LAT): _____ (exemplu: 47.082049)

Longitudine (LONG): _____ (exemplu: 29.075920)

I. Drumuri

Nr.	Întrebarea	Da	Nu	Date de precizare	Comentarii/recomandări	Nr. foto
1	Drumul spre clădire este accesibil?			Drumul este din _____		
2	Există borduri la trecerile de pietoni sau la intrarea de pe carosabil pe trotuar?			Dacă da, înălțimea bordurii este de _____ cm		
3	Există rampe de acces la trecerile de pietoni? <i>Unghiul rampei se poate calcula automat la introducerea datelor în calculatorul on-line nr. 2 de la adresa https://bit.ly/3315Abt</i>			Dacă da, H (înălțime) = __ cm L (lungime) = __ cm unghiul rampei este de ____% 		
4	Există pavaj tactil sau marcaj contrastant la intrarea de pe carosabil pe trotuar?					
5	Trotuarul spre clădire este accesibil? <i>(nu sunt deteriorări, găuri, prundiș, trepte, alte obstacole)</i>			Trotuarul este din _____		
6	Trotuarul dispune de pavaj tactil sau marcaj contrastant?					
7	Există parcare accesibilă în preajma clădirii? (3,5 m x 5 m)					
8	Există spațiu în preajma clădirii pentru amenajarea a cel puțin unui loc de parcare pentru persoane cu dizabilități? <i>(1 loc de parcare=3,5mx5m)</i>					

9	Dacă există parcare, secțiunea de drum de la parcare până la intrarea în clădire este accesibilă? (nu sunt deteriorări, găuri, prundiș, trepte, borduri, alte obstacole)					
---	---	--	--	--	--	--

Concluzie I. Drumuri (bifați opțiunea corespunzătoare):

1. Drumurile spre clădire și elementele de drum sunt accesibile .
  2. Drumurile spre clădire și elementele de drum sunt inaccesibile, dar pot fi adaptate rezonabil .
- Drumurile spre clădire și elementele de drum sunt inaccesibile și nu pot fi adaptate rezonabil

II. Suprafețe înclinate și trepte

Nr.	Întrebarea	Da	Nu	Date de precizare	Comentarii/recomandări	Nr. foto
1.	Există trepte la intrarea în clădire?			Dacă da, numărul treptelor e		
2.	Sunt semnalate corespunzător treptele cu elemente contrastante și tactile?					
3.	Există rampe accesibile la intrarea în clădire? $L \text{ rampa} = h \text{ prag} * 10 \text{ (minim)}$ 					
4.	Există trepte în interiorul clădirii la etajul unde sunt sălile de clasă?			Dacă da, numărul treptelor este		
5.	Sunt semnalate corespunzător treptele din interior cu elemente contrastante și tactile?					
6.	Dacă există trepte în interiorul clădirii la etajul unde sunt sălile de clasă, există și rampe accesibile sau ascensor? $L \text{ rampa} = h \text{ prag} * 10 \text{ (minim)}$					

Concluzie II. Suprafețe înclinate și trepte (bifați opțiunea corespunzătoare):

1. Clădirea nu are trepte sau dispune de rampă/rampe accesibile și/sau ascensor .
2. Clădirea are trepte, nu dispune de rampă/rampe accesibile și/sau ascensor, dar poate fi adaptat rezonabil .
3. Clădirea are trepte, nu dispune de rampă/rampe accesibile și/sau ascensor și nu poate fi adaptat rezonabil .

III. Uși

Nr.	Întrebarea	Da	Nu	Date de precizare	Comentarii/recomandări	Nr. foto
1.	Ușa de la intrarea în clădire este accesibilă ($l = \text{min } 90 \text{ cm}$, prag max 2,5 (1,4 cm fiecare parte a pragului))?					
2.	Dacă există uși interioare, acestea sunt accesibile ($l = \text{min } 90 \text{ cm}$, prag max 2,5 (1,4 cm fiecare parte a pragului))?					
3.	Ușile de la intrare și în interiorul clădirii sunt dotate/marcate corespunzător cu semne contrastante și inscripții Braille?					
4.	La intrarea în clădire există turnichete sau bariere rotative?					

Concluzie III. Uși (bifați opțiunea corespunzătoare):

1. Ușile clădirii sunt accesibile .
2. Ușile clădirii sunt inaccesibile, dar pot fi adaptate rezonabil .
3. Ușile clădirii sunt inaccesibile și nu pot fi adaptate rezonabil .

IV. Grup sanitar (WC)

Nr.	Întrebarea	Da	Nu	Date de precizare	Comentarii/recomandări	Nr. foto
1.	Există grup sanitar în clădire?					
2.	Dacă există grup sanitar în clădire, este acesta accesibil? (are dimensiunea de: - cameră de baie cu lavoar (chiuvetă) - $1,6 \times 2,2$; - cameră de baie fără lavoar - $1,2 \times 1,6$)					
3.	Este dotat grupul sanitar cu bare de suport și elemente de orientare vizuală?					
4.	Există grup sanitar în exteriorul clădirii?					
5.	Dacă există grup sanitar în exteriorul clădirii, este acesta accesibil? (dimensiunea necesară este indicată în p.2)					

Concluzie IV. Grup sanitar (bifați opțiunea corespunzătoare):

1. Grupul sanitar este accesibil .
2. Grupul sanitar este inaccesibil, dar poate fi adaptat rezonabil .
3. Nu există grup sanitar, dar poate fi instalat un WC mobil accesibil .

4. Grupul sanitar este inaccesibil și nu poate fi adaptat rezonabil .

V. Coridoare

Nr.	Întrebarea	Da	Nu	Date de precizare	Comentarii/recomandări	Nr. foto
1.	Există coridor/coridoare până la sala unde se prestează serviciul public?					
2.	Dacă există coridor/coridoare, acestea sunt accesibile? (lățime=min 1,2 m)					
3.	Sunt marcate corespunzător coridoarele cu elemente contrastante și tactile?					

Concluzie V. Coridoare (bifați opțiunea corespunzătoare):

1. Nu există coridor .
2. Coridorul este accesibil .
3. Coridorul este inaccesibil, dar poate fi adaptat rezonabil sau poate fi schimbată intrarea în clădire pentru a evita coridorul .
4. Coridorul este inaccesibil și nu poate fi adaptat rezonabil .

VI. Sala de clasa

Nr.	Întrebarea	Da	Nu	Date de precizare	Comentarii/recomandări	Nr. foto
1.	În clădire există o sală de clasă accesibilă?					
2.	Dacă sala nu este accesibilă (praguri, trepte, ghivece cu flori, scaune fixate, turnichete etc.), este posibilă adaptarea rezonabilă?					
3.	Sunt marcate corespunzător traseele din sală cu elemente contrastante și tactile?					

REZULTATUL EVALUĂRII (bifați opțiunea corespunzătoare):

1. Clădirea supusă evaluării este accesibilă .
2. Clădirea supusă evaluării este inaccesibilă, dar poate fi adaptată rezonabil .
3. Clădirea supusă evaluării este inaccesibilă și nu poate fi adaptată rezonabil .

Chişinău 2022